

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Machvmetis Saracenorum principis, eiusque Svccessorvm
Vitae, Doctrina, Ac Ipse Alcoran**

Bibliander, Theodor

[Basileae], März 1550

VD16 VD16 K 2586

Apologia p[ro] editione Alcorani ad Reuere[n]dissimos patresac dominos
Episcopos & doctores Ecclesiaru[m] Christi, Theodoro Bibliandro auctore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97854](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97854)

AD REVERENDISSIMOS PATRES

AC DOMINOS EPISCOPOS ET DOCTORES

ecclesiarum CHRISTI Apologia
pro editione Alcorani:

THEODORO BIBLIANDRO AVTHORE.

VVM doctrina Machumetis, quæ nongentis circiter annis maximã habitati orbis partẽ occupavit, atq; depasta est uelut cancer, nõ edatur in publicũ ipsa sola, uerũ cũ acie ualidissima scriptorũ, qui nõ tam cõfutant eã & resellunt, quã iugulat atq; conficiunt: Spero nemini religionis Christianæ studio, & erudito, & cordato uitro displicere factũ. Potiusq; typographi studiũ & operam fauore prosequenda, qui nõ sine impensis pecuniarũ & labore hos libros inquisiuit, & contraxit, ut in cõmunẽ usum studiosorũ uenirẽt, iudicatuos, quã ut ulla culpa hic deprecanda sit. Sed quia tam indocti & mali, quã docti et integri homines censurã sibi literariam sumunt, multisq; ingens est studiũ omnia omniũ facta carpẽdi & calumniandi: existimauit huius editionis rationem, cuius me fateor magna ex parte authorem, esse reddendam apud uos religionis Christianæ Annullites: quorum præcipuẽ interest, sanam pietatis doctrinam conseruare, et latissime diffundere: noxijs autem ratione ac ordine oblistere.

Primoq; ostendam, etsi Machumetana doctrinæ codex, quem Arabes uocant Alcoran, eiusq; sectatorum libri plurima contineant falsa, impia, bla spheama, nõ tamen propterea non legendos esse, neq; publicationem eorum librorum labefactare Ecclesiã. Deinde indicabo, cognitionem doctrinæ & rerum gestarum factionis Machumeticæ, multiplicem utilitatem asserre Christianis hominibus, præsertim nostra tempestate.

Nam si nihil esset legendũ, nisi ab omni mēdacio & corruptela impietatis remotũ, & diuinę scripture per omnia quadrans, pessimẽ facerent homines Christiani, qui gentiliũ philosophorũ et poetarũ libros toties transcribunt, & in priuatis atq; publicis Ecclesiarũ bibliothecis reponunt, eosq; studiose legunt, et pueris in scholis interpretant: qui certẽ nõ minorẽ cõtinent, docentq; impietate, si quis illis magistris uti uelit, quã Alcoran Machumeticus. Nã uel Deũ prorsus negant, quẽ natura ipsa cunctis hominib. esse demonstrat, uel in ea re hesitant, uel plures deos adeoq; innumeros fabricantur. Et quib. numen atq; diuinitatem affingunt, eisdem attribunt nõ dico uobis hominibus indigna, sed in nullo uilissimo homuncione ferẽda in ciuitate bene instituta. Ut interim taceam, quod plerique corporum resurrectionem, animęq; immortalitatem & præmia bonorum, & supplicia malorum æterna post hanc uitam negant & irrident. Quæ persuasio ubi mentem hominis occupauit, tã longẽ ab omni officio & humanitate abducit, ut nulla fera, nulla uenenatissima bestia feruor & nocentior existat, quã homo homini. Quæ omnia quã tumuis impius Machumet oppugnat. Ut taceam lasciuiam quorundã poetarum & obscœnitatem, qua uelut dulcedine cõdiri aiunt sua carmina. Ut alta multa huius generis præteream. Vnde quidam graues uiri non dubitarunt lasciuos poetas appellare tibias cacodæmonis, ut q; ipse inspirans, per illos conetur ietifera cõmenta ingerere hominibus. Tertullianus quoq; præ

mi ordinis theologus, philosophos uocat hæreticorū patriarchas. Horū tamē libri chalcographia propagant, & euoluunt, & iuuentuti pponunt in scholis ita recepto more, ut si quis reprehendat, p̄tinus audiat cōuiciū aſini. Vtq; legantur philoſophi, & poetæ, & alij ſcriptores ethnicorū, Auguſtinus Baſilius, Hieronymus, Beda, & alij ſummi theologi nō modō permittūt, uerum etiam ſuadent ac hortantur: idēq; nō ſolū ad facultatem Latini aut Greci ſermonis cōparandā, ſed etiā ut ſuperſtitiones & prauæ opinionēs ethnicorū cognitæ alijs indicētur, quo cauere poſſint: & ut arma præparent aduerſum hoſtes ad pugnā, ſi quādo cum eis congregiendū ſit. Adhęc, ut quæcūq; uera, & bona & recta reperiuntur in eorū ſcriptis, ea tanq; iniquis poſſeſſoribus erepta, eccleſiæ uendicētur. Quum igitur in libro Sarracenicæ legis nō plura extēt falſa & impia dogmata, quā in ethnicorū ſcriptis: quæ uſu pp̄ quotidiano teruntur manib. Chriſtianorū, nec minorē utilitatem eius lectio quā iſtorū potest afferre pio & prudenti lectori, de quo plura dicent̄ idoneis in locis, ſpero, Doctis. atq; religioſis. uiri, dominicq; & patres uenerandi, uos minime improbaturos eſſe Alcoran editionem, præſertim cum tot ſcriptores ei adiuncti ſint, qui omnes errores detegant ac refellant. Confido etiā, uiri prudentes, facile uos intellectuuros, eos qui nos criminantur propterea quod edidimus, aut ut Alcoran ederetur operam dedimus, priuatis affectibus agitari magis, quā ſtudio Eccleſiæ, quod prætexunt.

Deinde, quis uel mediocrem peritiā Iudaicarū rerum cōſecutus ignorat, eos maximo flagrare odio in Chriſtū, & eius Eccleſiā: quorū libri pleniffimi ſunt uanitate atq; mendacijs, ſuperſtitione, impijs dogmatib. & blaſphemia. Nam trinitatis myſteriū, & CHRISTI IEſu diuinitatē pernegant cū Turcis, quodq; per mōrtē ipſius unica uia ſit ad æternā felicitatē, ut extremā inſaniā & blaſphemā deteſtant. præterea cōceptū ex ſpiritu ſancto, & natū ex integerrima uirgine, uelut et egs oppugnāt: omniq; genere cōuiciorū Dominū glorię, & ſeruatorē totius mūdi petūt. Quū tamē Machumet Mariæ uirginitate, & cōcepſiſſe ex ſpiritu ſancto, nō ſemel adſtruat: Chriſtūq; magnis laudibus euehat, quāq; ut ſummū prophetā, nō autē ut Deū. Nā qd Iudei armis & uiolentiā ſuperſtitionē ſuā nō obtrudūt alijs, necq; bella gerūt atrocitā cum populo Chriſtiano, in cauſa eſt imbecillitas eorū. Nā quotidiana execrationes nominis Chriſtiani per ſynagogas, & facta quæ aliquoties deprehendūtur, ſatis arguunt, ſi dent pares uolūtatī ſuæ uires, facturos, quod olim duce Barchoſba fecerūt in Chriſtianos, aliquot milibus crudeliſſimē interfectis. Atqui Thalmud eorū, quo doctrina uniuerſa Iudeorū Chriſtiana doctrinæ in pleriq; aduerſa cōtinet, alijsq; libri Iudaorū ex eadē lacuna mēdaciōrū & impietatis aſperſi, a Chriſtiano in ciuitatib. Chriſtianorū excudunt, & inter Chriſtianos diuēdūtur. Nec quiſq; ſani iudicij homo uituperat eorū ſtudiū, ſed potius laudat, ut benemeritos de rep. Chriſtiana: quorū opera ſit effectū, ut opiniōes, & peruerſa dogmata improborū hoſtiū ſidei Chriſtiana exactē cognosci poſſint. Hieronymus q; et Paulus Burgēſis, & Nicolaus de Lira paſſim in cōmētarijs ſacre ſcripturę Iudeorū deliramēta inſerūt. Nec deſunt, qui iuſtis libris populo Chriſtiano exponunt Iudaorū peruerſam doctrinā atq; ſuperſtitionem, uelut Tertullianus, Auguſtinus et Chryſoſtomus in hō melijs cōtra Iudaos. Nō dubito igit, Antitiſtes religiōis Chriſtiana, uos omnesq; nō liuore atq; alijs affectibus malis occupatos, multo magis p̄buros editionē Alcoran, quā Iudaici Thalmud: ut ex Machumetis codice authenticō, nō ex particulis hinc inde decerptis, penitiſſimē iudicari poſſit de hoſtiū

nostræ religionis superstitione, omnibusq; institutis eorum etiam politicis.

Ad hæc libri curiosarū artū & superstitionum, ut genethliacorū & astrologorum diuinantium, nec non artes chiromantiæ et pyromantiæ, & eius generis alia, illæ etiam quæ cōmercium aliquod habent cum maligno spiritu: quas exercere nō modò legib. diuinis, uerum etiam Cæsarum et pontificum uetitum est: per chalcographiam diuulgata extant, ac leguntur. Diuus quoq; Augustinus in libris De doctrina Christiana, minime perniciosum aut inutile censet, euoluere libros curiosarū & superstitionum artium, sed eo qui futurus sit bonus theologus planè dignū. Aliquot etiā theologiæ doctores & inquisitores hæreticæ prauitatis, ludificationes Satanæ, atq; maleficarū actiones impias & turpes, quantū peruestigatiōe acri cognoscere potuerūt, cōscriptas in uulgarunt, approbantib. illud episcopis. Quorū omnium libri à typographis impressi distrahunt, et à studiosis leguntur, neq; sine magno fructu. Siquidem inde cognosci possunt Satanæ cogitationes & astus, hominumq; enormis perversitas, qui se à Deo et uerbo ipsius, Ecclesiæq; sanctæ cōmuniōne auertētes, maligno spiritui mācipati sunt. Quod nā igit periculū, quā ruinam Ecclesiæ molitur editio Alcorani: aut q̄modo labefactat remp. Christianā: Quū uiri prudētes, & religiōis Christianæ uindices edendo in publicū libros de superstitionib. & maleficijs, & diabolicis operationib. atq; technis uarijs, tollere pericula uoluerint, & labes atq; dāna. phibere à populo Domini.

Præterea ex instituto est omnium artium, non modò nouisse uirtutes, & quid rectè atq; ad finem propositum accommodè fiat, uerū etiā uitia: & tam dare præcepta quid uitādum sit, quā quid agendū, adductis interim exēplis eorum etiam qui cōtra leges artis uel egerunt, uel locuti sunt. Idq; ut est in grammaticis, dialecticis, rhetoricis, ethicis, in medicina, in re militari, obseruatū: ita in theologia obseruatu maximè necessariū est. Et imperfecta prorsus uidet scientiæ diuinæ tractatio, nisi iuxta sermo fiat de institutis Dei, & cōmentis atq; uersutia diaboli: de Christo & antichristo: de orthodoxis dogmatib. & hæreticorum uanissimis & profanis opinionib. de uera & falsa religione: de uirtutib. & uitijs: de bonis & malis operib. de probis hominib. & filijs Dei, itemq; de perditis mancipijs diaboli. Vnde in prophetarum sermonib. & apostolorū scriptis, propemodum plura dicuntur aduersum peregrinos & impios cultus, quā de legitimo & uero cultu Dei. Neq; modò præsentis tēporis impiorū hominū partus editos, hoc est, falsas doctrinas, peruersas religiones & pessimas actiones attingunt, uerum etiam præterita repetūt, & de futuris præmonent. Quemadmodū Esaias in sermone, qui continetur à quadragésimo capite usq; ad quinquagesimum caput, totam Babyloniorum religionem, et deos facticios, & cultus, & persuasiones impias de suis dijs, graphicè depingit, ac populo Iuda proponit ante centū annos, quā ab uocant in Babylonem. Simulq; rationes apponit, quib. olim confirmetur in uera unius Dei religione, & nō deficiant ad Babylonicā superstitionem. Paulus quoq; præmonens de nouissimis tēporib. i. epist. ad Timoth. cap. 4. ait: Spiritus autem manifestè dicit, quia in nouissimis temporib. discedent quidam à fide, attendentes spiritib. erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam cōscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos deus creauit ad percipiendū cū gratiarū actione fidelib. & his qui cognouerunt ueritatem. Et Petrus 2. epist. cap. 3. inquit: quod uenient in nouissimis diebus illusores, iuxta proprias cōcupiscentias ambulantes, dicentes: Vbi est pmissio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres

patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. Servator etiã in Euãgelio docet, in nouissimis temporib. surrecturos multos pseudopphetas, qui doctrinam Christianam peruertãt, indicãtes Christum in diuersis locis, ubi minimè reperitur: foreq; tẽpora plena proditiõib. perfidia, crudelitate, quæ inter cõiunctissimos homines grassentur etiã: hominesq; uicturos secure, deditos crapulæ & ebrietati. Quæ omnia cernimus euenisse. Et tamẽ qui talia faciũt, & tradũt, uel potius obrudunt alijs, soluti ab omni religione & metu iudicij diuini, adeo non acceperũt suã impietatem ex apostolorũ & Christi doctrina, ut modis omnib. quarant eos perdere, qui redarguunt eorum doctrinam, & perditam uitam per apostolicã doctrinam. Hec quum ita se habeãt, perlecto semel & iterũ Alcorano, existimaui rem theologiẽ tractatoribus gratã, & Ecclesiæ salutarẽ fore, si Machumetis doctrina & res gestæ eiusq; sectatorum ederent in lucem hac tẽpestate, qua Christianæ res & Machumetanorum Turcarum, bellis & infestationib. & captiuitatibus, & fœderibus maximè colliduntur inter se. Et typographũ Ioannẽ Oporinum, amicũ singularem, hortatus sum ut excuderet, pollicens omnem meam operã, quã & pro uirili præstiti. Nec uideo ullam rationem idoneam, cur debeat consilium factumq; nostrum improbari.

Porrò q̄s nescit, quãta sit utilitas historiæ, quæ prudẽtiã & facultatẽ affert iudicãdi de omnib. uitæ humanæ partibus: à quot hominib. eruditiss. euecta est usq; ad cœlũ sũmis laudibus: Quis literarũ & sapiẽtiæ cupidus nõ ea delectat, & historiæ lectiõni bonã uitæ partẽ nõ impedit? Nec est quisq; historiẽ scriptor tã indoctus, aut infans, modò ueritatis explicãdẽ studiũ pre se ferat, qui nõ aliquẽ fructũ lectorib. afferat. Est autẽ historiæ, & quidẽ ecclesiasticæ pars, expositiõ doctrinæ et aliarũ rerũ Machumetis. Vt liquidẽ perspicere queat, quo aũthore, qua occasiõẽ quib. rationib. et genere doctrinæ Arabes primũ, apud q̄s olim florẽtis. fuerũt ecclesiæ Christi, deinde tot populi Christiani abducti sint ab Ecclesiæ catholicæ cõmercio, et in acerrimos hostes cõuersi. De quib. nõnulla in nostrorũ hominũ scriptis legi, quæ paulo aliter et p̄babilius narrant in Arabũ libris. Quod si quem offendit, qd Machumetica scripta plus malũ q̄ bonũ cõtinẽt, is cogitet ingenij humani prauitatẽ, & magistrũ mēdaciõrũ et omnis malũ naturã. Vnde fit, ut omnis rerũ gestarũ expositiõ loq̄ plus malũ q̄ bonũ exhibeat. Cõmemorat ne historia nõ tãtũ extera, uerũ etiã ecclesiastica, & si fas est diuina cõiũgere humanis, adde q̄q; diuinã, tãtũ angelos aut factos homines, & pietatẽ, uerũq; et rectũ Dei cultũ, et honestas actiões, utq; semel dicã, ea dũtaxat quæ p̄bada, quæ imitãda, quæ tenẽda sũt? An nõ potius bona historiãrũ pars loquit de prauis hominib. & facinorosis, de lurconib. tyrãnis, latronibus, superstitionis, aut etiã extremè impijs: An nõ cæbra mētiõ sit superstitionũ, p̄fanæ culturæ numinis, factionũ, seditionũ, bellorũ immaniũ, latrociniorũ, ueneficij, parricidiorũ, luxus, stuprorũ, adulterij, incestus, luxuriatiõis nefandæ, fraudũ, furtorũ, peculatus, sacrilegiorũ, perfidiæ, pditiõnũ: Qui hæc nõ legi uelit in populo Christiano, eijciat extra limina ecclesiæ historiã uniuersam ethnicorũ & ecclesiasticam oportet, oportet ut deleat magnam partem sacræ sanctæq; historiæ, ut Dei uerbo uim inferat, ut diuinæ sapientiæ cõsilia reprehẽdat damnetq;. Siquidẽ Deus sapientiss. beneuolentissimus & sanctiss. qui nõ uult iniquitatem, cuius uoluntas est sanctificatiõ nostra talẽ narrationẽ suo populo tradidit, eamq; legi & cognosci uult, nõ ut iniusta, turpia, immoderata, impia discant & patrentur, sed ut homines pramoniti caueant, abhorreant, detestentur. Quare mihi uidentur

dentur

dentur uel de Mahometicis scriptis, quæ hoc uolumine continentur, non probè iudicasse, uel affectu quopiam priuato moueri, qui hanc Saracenicæ historiæ editionem iniquè ferunt, & uituperant

Non sic egerunt ueteres illi nūquam satis laudati ecclesiarū præfules, qui errores et impia dogmata, et hereticorū doctrinas, quas uelut arcanis. myste-
ria conabant apud se occultare, haud quæquā latere passi sunt. Ac censuerūt im-
pia doctrinæ confutationem et iugulationē esse, uel è latebris in lucē protra-
hi, & in Christiani populi iudiciū adduci. Nihil enim est infirmius mēdacio,
ubi ad lucernā diuinæ ueritatis cōsideratur. Quem enim mediocriter doctū
in Euangelio & lege Domini, uel tantillū moueāt omnes Mahumetis ratio-
nes languidæ & elumbes, quib. nititur adstruere Christū nō esse Deū, si unū
in fasciculū colligatur: Deus (inquit) unus est. ergo nō pater, & filius: essent
enim plures. Si pater & filius essent, et p̄inde plures dei, schisma cōsequeret̄,
& factiones in cœlo: igitur Deus nō habet filiū. Deus nullius indiget, ac per
se potuit omnia creare, omnia gubernare: igitur nō genuit filiū. Nefas est in
Deo cogitare membra & actionem generandi: igitur non genuit filiū. Chri-
stus & mater ipsius comederūt ut ceteri homines: igitur nō est Deus. Docuit,
Adorate Deum & dominū meum: quare ipse, nō est Deus, qui Deum adora-
uit. Quē inq̄ istæ frivole argutationes mouerēt: uel quis piorū ex diuina scri-
ptura non statim solueret? Vnde Mahometistæ à disputationib. & doctrinæ
suar̄ discussione abhorrēt, premoniti etiā à suo doctore callidissimo: qui faci-
le præuidit suam doctrinā cōsistere non posse, si ad normam ueritatis exiga-
tur. Celant etiā Machumetani libros suos, quantū possunt, ne ueniant in ma-
nus hominū diuersæ religionis. Verūm ne quis opinetur me ista fingere, ap-
ponā uerba eius uiri docti et religiosi, qui anno salutis M CCCCLI Fortalicium
fidei scripsit in Hispania, ubi mores & cōsuetudinem Sarracenorū ignorare
non potuit. Sūt autē hæc uerba in libro quarto, cōsideratione tertiā, de fatui-
tatib. & fabulosis legis Machumeti: Literati & magni sapientes inter Sarace-
nos nō adhibent fidem, sed fictionem doctrinæ aduertunt in prædicto libro.
Cuius sunt duo signa. Primum, quod renuunt disputare cū alijs sapiētib. pu-
blicè. Secundū, quod nolunt adduci Alcoranū in publicū: et dolent uehemē-
tissimè, cū ab alijs legitur: & nullo modo uellent, quod in linguas alias et lite-
ras transferretur. Hæc ille. Quapropter qui editioni Alcorani obtreçant, et
nos qui operam ea in re nauauimus, traducunt, & falsis criminibus apud ui-
ros bonos nituntur inuisos reddere, nihil adhuc amplius uel studiū uel operæ
contulerunt in Ecclesiā CHRISTI, quā ipsimet sectatores Mahumetis. Apud
quos fortassis inire gratiam uolunt isto beneficio.

Sed operæ precium uidetur huc apponere aliquas maiorū sententias et fa-
cta, ut planius cerni possit, Alcoranū nō ulla temeritate, aut proposito ledē-
di Ecclesiam hoc tēpore uulgari: sed præmeditata ratione, et exemplo prestā-
tissimorum hominum in Ecclesia. Prius tamē constituendū est, quo genere
doctrinarū Alcoran cōtineatur. Romana ecclesia per libros pontificij iuris,
& in litania Parasceues, separat ab hæreticis Saracenos, sicut & Iudeos, et pa-
ganos. Epiphanius autem in opere De hæresib. Iudeorum sectas, pharisæos
& saduceos, herodianos, et reliquos: itemq̄ sectas gētilis philosophiæ, ut pote
Stoicos, academicos, epicureos, & ceteros uno genere hæreticorū cōplecti-
tur tanquam partes. Qua ratione Alcoranū inter doctrinas hæreticas recis-
simè cōstituemus: præsertim cū eius peruersa dogmata reperiant̄ ab alijs ante
ipsum hæreticis iactata esse. Ex definitiōe quoq̄ Augustini, Machumet hære-
siarcha

hæretica iudicari debet eiusque doctrina hæretica. Est autem Aurelij Augustini definitio eiusmodi ex libro de Utilitate credendi, quæ ponit in Decreto causa xxxiij. quæstione iij. Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones uel gignit, uel sequitur. Quæ omnia in Machumete ita sunt nota, ut indicio non egeant. Quare iam exempla maiorum aliqua perstringam.

Ireneus episcopus Lugdunensis, & martyr CHRISTI, uicinus apostolorum temporibus omnium hæresum ab ascensione Domini usque ad sua tempora traditiones diligentissime conscriptas, posteritati Christianæ tradidit. Idemque in præfatione primi libri eius operis istam rationem reddit: Igitur ne forte et cum nostro delicto abripiantur quidam, quasi oues à lupis, ignorantes eos, propter exterius oculis pellis superindumentum, à quibus cauere denūciauit nobis Dominus, similia quidem nobis loquentes, dissimilia uero sentientes: necessarium duxi, cum legerim commentarios ipsorum (quemadmodum ipsi dicunt) Valeriani discipulorum, quibusdam autem ipsorum & congressus, & apprehendens sententiam ipsorum, manifestare tibi dilectissime portentuosissima, & altissima mysteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia non omnes cerebrum habent: ut & tu cognoscens ea, omnibus istis qui tecum sunt, manifesta facias, & præcipias eis, obseruare se à profundo insensationis, & eius quæ est in Deum blasphemationis.

Post aliquot annos insecutus Tertullianus, libro cui titulus est Aduersus omnes hæreses, imitatus Ireneum, omnes hæreses explicat, à CHRISTI prædicatione usque ad sua tempora. Docet etiam, hæreses non capere quenquam, nisi admiretur eas. Valere autem apud eos multum, qui in fide non ualent.

Dionysius Alexandriae episcopus, & Eusebii testimonio nobilissimus patrum, in septimo libro Ecclesiasticæ historiæ inquit: Ego tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum persequor, etiam si uidear ad horam uerbis eorum pollui. Sed multum mihi cõfert hoc ipsum, quod ex ipsorum uerbis arguere eos possum. Denique dum aliquis ex fratribus, & cõpresbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanquam cœni alicuius foetore polluerer: uisio mihi quædam à Deo ostenditur, quæ me cõfirmaret, & sermo ad me factus est, hæc mihi euidenter proloquens: Lege omnia quæcunque in manus tuas uenerint, quia probare singula quæque & discernere potes: quandoquidem ex initio tibi hæc causa fuit credenda. Amplexus sum uisionem, quia & apostolicæ sententiæ concordabat, dicenti: Omnia legite, quæ bona sunt tenete.

Porro Epiphanius, episcopus in Cypro insula, doctrinæ celeberrime uir, adductus multorum piorum precibus, opus non exiguum edidit, quo hæreses octoginta memorat, non raro duas aut plures coniungens hereses. Aliter numerus maior profluxisset.

Nam Philastrius episcopus Brixienensis, CLVI hæresum dogmata & profana instituta exposuit.

Post quos diuus Augustinus episcopus Hipponensis, & doctor Ecclesiæ inter catholicos et orthodoxos facile princeps, et priorum diligentiam laudibus prosequitur, & ipse librum quo hereses lxxxviij cõplexus est, edidit. Cuius sanctissimi patris uerba de utilitate quæ afferunt hæreses, licet diabolus ad nocendum Ecclesiæ cõcitet, huc apponenda uidentur ex cap. viij. libri De uera religione. sunt enim dignissima, quæ tum in Machumetica, tum in alijs heresibus inspiciantur. Quoniam, inquit, uerissimum dictum est, Oportet multas hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter uos: utamur etiam isto diuinæ prouidentia beneficio. Ex his enim hominibus, hæretici fiunt, qui etiam essent in Ecclesia, nihilominus errarent,

rent. Cum autē foris sunt, plurimū profunt, nō uerū docendo, quod nesciūt, sed ad uerū quarendū carnales, & ad uerū aperiendū spirituales catholicos excitādo. Sunt enim innumerabiles in Ecclesia sancta Deo probati uiri: sed manifesti nō sunt inter nos, quādiu imperitiā nostrae tenebris delectati dormire maluimus, quā lucem ueritatis intueri. Quapropter multi, ut diem Dei uideant, & gaudeant, per haeticos excitantur. Utamur igitur etiam haeticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, uigilantiores & cautiores simus: etiam si eos ad salutem reuocare non possumus.

Omitto morē Ecclesiae in librorū censura, quae quū in apocryphis nō pauca improbaret, uelut in euāgelio Nazareorū, in euāgelio Nicodemi, & alijs scriptis quae multa olim circūferebant, haecenus dānauit & reiecit, ut in Ecclesiae publico coetu nō recitaretur, ut canonici & ecclesiastici libri: permittere autem pijs & studiosis hominib. ut priuatim legerēt cū iudicio: & si quid reperirēt quod faceret ad aedificationē Ecclesiae, id licebat etiā in ecclesia proferri, loco idoneo et tempore. Praetereo, qd Hieronymus etiā scripsit de haeresib. Augustino teste: quod q̄ in cōmentarijs scripturae sanctae passim ingerit haeticorū dogmata, si quā scripturā interpretando corruerūt, aut ex alio quo testimonio cōuinci & redargui possunt. Praetereo alia multa, studio breuitatis. Veterū itaq; pulcherrima exēpla et magna secutus Dominus Petrus Abbas Cluniacensis, curauit magnis impēsis, ut Alcoran à Latinis legi posset, nō per hoc incommodaturus Ecclesiae, sed rē utilissimam effecturus. Cui uirō quantū tribuerit diuus Bernhardus, qui arctissimo uinculo sanctae amicitiae cōplexus est eum, tum alia ipsius epistolae testantur, tum cclxxvij ad Eugeniū Papam, paucis uerbis ingentem copiam uirtutum, & rerum bonarum ei tribuens. Honorate uirū, inquit, ut uerē honorabile membrū in Christi corpore. uas est in honorem, ni fallor, plenum gratiae & ueritatis, refertum pluribus bonis: & reliqua. Qui uir pius & eruditus, si uidisset nostra tempora, magnam haud dubie partem opum coenobij sui impendisset, ut nō modò singulae bibliothecae collegiorum, sed etiam singuli magistri ecclesiarum haberent Turcicae legis codicem: quo melius possent homines Christianos ad uersus periculum impendens, diuino uerbo munire.

Sed non inutile fuerit etiā paucis indicare, quid Romani pontifices & cōcilia de hoc negotio decreuerint. In concilio quidem Carthaginensi decretū est, ut episcopus gentilium poetarum libros nō legat: haeticorū autē perlegat, pro necessitate aut tēpore. Id distinctione xxxvij ponitur in decreto. Ceterū in concilio Viennēsi, quod Clemēs quintus celebrauit Anno salutis nostrae M CCC X I. de Arabicis libris, inter quos Alcoran primatum obtinet, ad hunc modum sanxit, ut est in Clementinis, De magistris, & ne aliquid exigat pro licentia docēdi: Inter sollicitudines nostris humeris incubentes, perpetua cura reuoluimus, ut errātes in uia ueritatis inducere, ipsosq; * luciferare Deo sua nobis cooperante gratia ualeamus. Hoc est, quod profectō desideranter exquirimus: ad id nostrae mentis sedulo destinamus affectū: ac circa illud diligenti studio, uel studiosa diligētia uigilamus. Nō ambigimus autē, quin ad huiusmodi nostrū desiderū assequendū, diuinorū eloquiorū sit expositio cōgrua, ipsorūq; fidelis praedicatio admodū opportuna. Sed nec ignoramus, quin & haec pmi noscant inaniter, uacuaq; redire, si aurib. lingua loquētis ignorantū, pferant. Ideo q̄ illius cuius uicē in terris licet immeriti gerimus, imitātes exēplū, q̄ uros per uniuersū mūdū ad euāgelizādū apostolos, in omni linguarum

In Basiliensi cōcilio renouatū est hoc decretum.

* pro luciferare

linguarum genere fore uoluit eruditos: Viris catholicis noticiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles præcipue, abundare sanctam affectamus Ecclesiam: qui infideles ipsos sciant & ualeant sacris institutis instruere, Christianorumque collegio per doctrinam Christianæ fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare. Ut igitur peritia linguarum huiusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri, hoc sacro approbante concilio, scholas in subscriptarum linguarum generibus, ubicunque Romanam curiam residere contingeret, nec non in Parisiensi, & Oxoniensi, Bononiensi, & Salamantino studijs prouidimus erigendas: statuentes, Ut in quolibet locorum ipsorum teneantur uiri catholici, sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldeæ linguarum noticiam: duo uidelicet, uniuscuiusque linguæ periti, qui scholas regant inibi, & libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes, alios linguas ipsas sollicitè doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant: ut instructi & edocti sufficienter in linguis huiusmodi, fructum speratū possint Deo authore producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Hactenus sunt uerba Decreti. Quos autem libros Arabum, Synodus iussit transferri in Latinam linguam: non certè medicorum aut astrologorum magis, quam eos qui religionem attingunt. Ad quem autem usum transferri iussit: ut in cavernas abstrudantur, aut cum tineis & blattis lucentur: Nimirum ut publici usus fiant, & legantur, & eorum perdiscantur opiniones, qui ad Christianam religionem adducendi sunt. Vnde autem linguam Arabicam magistri docere possent, quam ex libris Arabicis? Nullus autem liber commodior est rudibus tyronibus, quam Alcoran, propter lectionem, quum uocales aliosque apices literis appositos habeat, qui alijs libris desunt, & propter obseruationem grammatices. Quemadmodum in Hebraica lingua nullus est aptior liber discētibus, quam Bibliorum: quum in alijs notæ uocalium & prosodiæ non adscribantur. Vtilissimum tamen discētibus Arabicam linguam fuerit, Latinam interpretationem adhibere Arabico libro, etiamsi præceptor doctus & fidelis obtingat. Quam utilitatem experiuntur studiosi etiam in Græca lingua.

Proinde authoritas doctissimorum & sanctissimorum patrū de quibus antea meminimus, iure præponderat legi Theodosij iunioris, & Valentiniani, quæ prohibet Nestorij libros, quæ synodus Ephesina damnauit, scriptos habere, uel legere, aut describere, iubetque diligenti studio requiri, & publicè comburi. Præsertim si quis inspiciat mores principum magnorum, qui plerumque de literis & doctrinis iudicare non possunt, uel per imperitiam, uel per occupationes bellicas: & permittunt eam administrationem sæpe hominibus neque pijs, neque doctis, neque prudentibus.

Certè isti principes ea lege non maiorem pietatis & iusticiæ laudem adepti sunt, quam si Maximilianus Augustæ memoriæ præbuisset se hominibus quibusdam improbis circumueniendum, qui postulabant libros Iudæorum Thalmudicos eripi & extingui. Non enim hac uia Iudæi euasissent Christiani, neque Christiani meliores. Quibus se strenuè opposuit diuus Reuchlinus, nec permisit Cæsar Augustus uirum optimū per uim opprimere: uterque immortalē gloriam ex eo negotio apud posteros cōsecutus. Et quid flammis effecerint Theodosius & Valentinianus, aut alij eorum nomine talia sancientes, tempora sequentia indicant. Nam doctrina Nestorij flammis non deleta est, & Nestoriani sobolem produxerunt, ut post annos propè c. c. Sergius Nestorianus Machumetem sua hæresi effinxerit aliqua ex parte. Verbo enim Dei, & spiritu oris Christi monstra hæreticorum domantur: Si Christiani pie sancteque uiuant, & doceant iuxta uerbum Domini: sique sagaciter prauè dogmata eorum quos in uiam reducere mo-

Isuntur, peruestigent, & prudenti moderatione accommodent medicinam.

Postremò, Viri doctissimi et religiosissimi, quod nam piaculum est: quod scelus: quod peccatum: quæ culpa, delictum, error: eum librum denuò per typographiam publicare, qui olim per chirographiam uulgatus est, nò ab impijs hostibus ecclesiæ, sed uenerandis præsidibus: non à temerarijs hominibus, sed in primis circumspectis: non à stolidis ardelionibus, sed à grauisimis & prudentibus uiris, qui ecclesiam iuuare, non labefactare uoluerunt: Primùm quidem iuris publici Alcoranũ fecit D. Petrus abbas Cluniacensis, nam librũ ex proprijs scrinijs proferre, alijsq; describendum exhibere, ac librarijs permitttere, ut in bibliothecas publicas & priuatas trãsmigret, si ante artem typographicam nò fuit editus: e atq; publicare, nescio quid sit apud ueteres, libros inuulgare. Deinde Ioannes Segobienſis, qui postea cardinalis creatus est, in concilio Constantiensi Alcoranum à se interpretatum, & notis adornatum, in usum publicum edidit. Præterea nullum est dogma insigniter impium & peruersum in Alcorano, quod nò extet in libris eorum, quos antea indicaui, Irengi, Tertulliani, scriptorũ ecclesiasticæ historiæ, Epiphanijs, Philastrij, Augustini: quorũ libri sæpius fœtant propè quàm cuniculi: & typographi quæstum inde nò exiguũ tolerant, & rem studiosis bonæ literaturæ in primis gratam faciunt. Quædam etiam absurdiora in ueterum hæresum descriptionibus reperiuntur, quàm Alcoran protulerit. Quædam Machumetis opíniones conflatae sunt ex scripturis sanctis malignè interpretatis. Voluit enim uerfutissimus pseudopropheta suam doctrinam cõsonam uideri scriptis canonicis ueteris & noui testamenti: quam aliàs supplementũ Iudaici testamenti & Euangelij appellat, aliàs confirmationẽ. Quædam ex apocryphis Iudæorum & Christianorũ accepta sunt. Tantumq; seductor spiritus anti quas suas nãnas in Machumetis doctrina palliolo nouo uestire conatus est, ne agnoscerentur, fingens nuper hæc cœlitus ad prophetam Machumetem delata esse. Neq; uoluit ullus hæresiarcha discipulus uideri alterius, quum eandem doceret impietatem: sed colore aliquo suum dogma fucarunt scelesti deceptores, ut pro nouo uenditare possent.

Verùm hæc aliquot exemplis demonstranda uidentur, ut nemo non intelligere possit, uilitigatores istos falsò nos criminari, quasi nouis uenenis ecclesiã inficere uelimus edito Alcorano. Non semel in Alcorano scriptum est, Heman quendam cum Pharaone Moyſi præcipuè obstitisse. Is nimirũ est Iamnes, ex eo apocrypho productus, ex quo & apostolus magorum nomina Iamnis & Mambri accepit. Abraam quoq; libros scripsisse ait: quod in Græcorũ canone quodam etiam legitur. Exemplum quoq; peruertendi scripturas unum hic posuisse fat fuerit, quum in marginibus Alcorani eæ deprauationes annotatae sint. Nam quum in Genesi referatur, quòd capto Lot Abraham quatuor reges persecutus sit: id uiolenter torquet Machumet in eam sententiã, quòd fidem suam gladio propagare uoluerit.

Iam uinum bibere ante Machumetem prohibuit Severiana hæresis, itemq; Manichaica. Gladio persequi aduersos suæ religioni, ab Arrianis didicit: ut taceam Aristobulum Iudæorum pontificem, & Heraclium imperatorem, qui etiã uiolentiã pertrahere homines in religionem suam conati sunt. Sacramenta diuinitus instituta pro nihilo ducere, commune habet cum Messalianis, de quibus Epiphanius multa scribit: & Pepuzianis, & Manichæis. Plures uxores ducere, patrũ exemplo niti uidetur. Idem fecerunt Nazarei hæretici, qui & circumcissionem & legis obseruationem defenderunt, sicut Machumet. Quod si uerũ est, ut Machumet permisit luxuriationem contra naturã, quod Saraceni prorsus negant,

gant, & plurimis in locis Alcoran eam foeditatem uehementissimè detestatur: id ramentum ei commune esset cum Ophitis seu Caianis, qui Cain, Esau, Core, Iudam, Sodomitas colebant, suosq; cognatos confitebantur. Animas unà cum corporibus interire. Alcoran obscurius tradit. in libello autem de doctrina Machumetis, expressius dicitur, & in nouissimo tempore per tubam archangeli excitandas esse. Hoc ipsum Arabianorum hæresis professæ est, temporibus Origenis. Et ante Cerdon resurrectionem animarum adstruxit, corporum resurrectionem negauit. Quod de purgatione animarum, & liberatione etiam malorum hominum, & diaboli docet, id ipsum & Origeniani docuerunt. Tantùmq; interest, quod Machumet illam uirtutem Alcorano suo uendicat, per quem redimendi sint, h uel nouissimo die fidem ei adhibeant. Paradisum uoluptatibus corporis affluentem, post Corinthum & Papiam Hierapolitanum, qui Chiliastarum hæresim cõdidisse fertur, Machumet fabulatur. Christum non esse mortuum, sed frustratis Iudæis ad coelos euectum, mentitur cum Cerdone, & Marco, qui putatiuè passum dicit: & Manichæis. cum Saturnino quoq; & Basilide, qui Simonem Cyrenæicum pro ipso crucifixum esse cõmentum sunt. Formam corporis humani Deo tribuit, cum Andrianis, qui & Anthropomorphitæ, Trinitatē negat, cum Noetianis, & Sabellianis, qui & Patripassiani: asserentibus eundem patrem, filium, & spiritum sanctum. Hæresis etiam quæ Cata Aeschinem dicitur, Christum eundem dicit cum patre. Praxeas quoq; & Hermogenes, deum se sibi filium constituisse dogmatizabant. Multo autem insanius hæresis quædam innominata, triformem deum fingit, ut quædam pars sit pater, quædam filius, quædam spiritus sanctus.

Cæterum plurimæ sectæ à temporibus seruatoris usq; ad Machumetem negarunt IESVM CHRISTVM esse filium Dei. Quarum aliquas enumerare cõstitui, ut euidentius cernatur, Satanam hostem Dei & generis humani improbissimum, nulli dogmatum æquè infestum esse, atq; incarnationi filij Dei: in qua uera dei notitia continetur & remissio peccatorum, uita deniq; æterna. Simulq; uersutia diaboli agnoscat, qui subinde in uolucro ueteres & lætiferas opiniones regere conatur. Ad hæc iudicium Dei spectetur aduersum eos qui Dei uerbo incarnato impiè contradixerunt. Quorum hæreses quædam etsi longiore tempore durauerunt, omnes tamen extinctæ sunt, & senserunt quod Dominus hostibus suis cõminatus est Luca xx. cap. Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conuulsabitur: supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Neq; diffidendum est, quin si domi primùm res nostræ ad diuini uerbi regulam componerentur, deinde uiri ecclesiastici, & magistratus Christiani, populusq; totus fidelium iungerent studia & operas ad Machumeticam impietatem expugnandam armis spiritualibus, breui Machumet uilesceret, eiusq; doctrina in contemptum abiret, Christi regnum tolleret alitè caput in ijs regionibus, quæ hodie principi tenebrarum seruiunt, olim ecclesijs Christi ornatissimæ fuerunt.

Vtq; à temporibus Christi ordiamur, Matthæi xxij cap. satis apparet, Pharisæorum fuisse opinionem falsam, Messiam nõ Deum Deiq; filium, sed tantum hominem existere. Quos ualidissimè cõfutat Dominus testimonio Psalmi cx. Capite quoq; xvi. in Euangelio Matthæi, uariè sententiæ hominum de Christo referuntur: quæ omnes eõ tendunt, non Dei filium, sed tantum hominem esse. Quibus opinionibus uanis Petrus nomine apostolorum orthodoxam et catholicam opponit confessionem, quod sit Christus filius Dei uiui.

Mox post ascensionem Domini exorta est hæresis Gaiana, seu Nicolaitarum, quos Ioannes in epistola sua notat, uocans Antichristos, qui Christum negarent in carne uenisse, & putarent non esse filium Dei: ut est apud Tertullianum.

Apostolorum quoque temporibus, Claudio imperante Romanis, Simon Samarita, in quem Petrus horrendam sententiã tulit, ausus est se iactare summam uirtutem, hoc est, summum Deum: & tempore Tiberij apparuisse putatiue in filij persona, in monte Sina legem Iudæis dedisse in persona patris, super apostolos autem in linguis igneis & in cæteris gentibus quasi spiritum sanctum a duen tasse. De quo Ireneus, Augustinus, Eusebius, &c.

Menander successit Simoni, scutū diaboli, qui præceptoris sui Simonis impudentissimam gloriationem in se trāstulit, semet saluatorem dicens, qui ad hominū salutē de cœlestib. & inuisibilibus seculis destinatus fuerit. Idemque in suo, nō in Christi nomine baptisauit. Cuius meminit Ireneus, August. Euseb. et alij.

Ebion, à quo prognati sunt Ebionæ, seu Ebionitæ, CHRISTVM solum hominem putauit, & per profectū uitæ ac uirtutis uirum iustum affectū, ut in Eusebij chronicis, & Augustini libro de hæresibus, & alijs eiusdem argumenti legitur.

Carpocrates & Cerinthus, IESVM tantum esse hominem dogmatizauerūt, authoribus Tertulliano, & Augustino, &c.

Marcion denique Cerdonis discipulus, eandē uindicauit impietatē, uiuentibus adhuc Apostolis. Cuius impium dogma Lucanus excepit, authore Tertulliano.

Sethiani quidam putauerunt, Sem filium Noe, Christum esse.

Alogiani autē, usque adeo uerbū & filiū Dei renuerunt, ut etiā Ioannis Euangelium respuerint, eo quod in eius principio scribitur: In principio erat uerbum, & reliqua. De utraq; hæresi Augustinus scribit, post alios.

Theodotiani tradiderunt Christum hominem tantū esse, quanquam conceptum ex spiritu sancto, natum ex uirgine: ut Tertullianus & Augustinus scribunt. Quod Machumetis dogma refert proximè.

Origeniani non ueriti sunt dicere, Christum à patre tantum distare, quantum à Christo distent apostoli. testis Augustinus.

Artemonis hæresim instaurauit Paulus Samosatenus, sub Galieno imperatore, circiter annum Domini cclxx. Quæ asseruit Christum purum esse hominē, hoc est, absque Deo, idque traditum ab apostolis. De quo Eusebius & Augustinus.

Paucis post annis Urbicus genere Persa, qui propter mentis uitium Manes, hoc est insanus cognominatus est, à quo Manichæorum profluxit hæresis, infania elatus nunc se paracletum prædicabat, nunc conabatur ostendere se formam CHRISTI gerere, duodecim eligens discipulos, quos ad prædicandum stulta & impia, & à diuersis hæreticis mutuata dogmata mittebat. De quo Eusebius, Augustinus, alij.

Reddita pace ecclesijs post Diocletiani persecutionem, Arriana hæreseos incendium exarsit, circa cccxx annum salutis recuperatæ. Quod multos episcopos & principes inuoluit, ac diutissimè CHRISTI ecclesiam exercuit. Docuit autem impius Arrius, CHRISTVM non esse substantiæ eiusdem cum patre. De quo Eusebius & Theodoritus copiose, nec non Augustinus, & alij.

Circa salutis nostræ annum cclvij. Photinus Antiochenus præsul impium dogma protulit, idem cum Samosatena hæresi re ipsa, uerbis autem abluens. Docuit enim Photinus, deum omnipotentē unum esse, qui proprio uerbo condiderit uniuersa. Refugiebat autē CHRISTI filij Dei natiuitatē & existentiam ante secula profiteri. De quo in v. lib. Tripartitæ historiæ.

Theodosio & Valentiniano imperantibus, Nestorius episcopus Cōstantino politanus, tardioris ingenij hominibus uisus est cum Samosateno Paulo & Photino CHRISTVM dicere purum hominem. Quod opinatus etiā est Sergius monachus, qui dogma istud scelestum tradidit Machumeti, Atqui Nestorius non detraxit

destraxit profus CHRISTO diuinitatem, sed ab humana natura in Christo ita separauit diuinā, ut duas personas fingeret impius somniator. Vnde argutabatur: Quum Maria homo fuerit, Deus nō est, quem illa genuit: Et qui adoleuit ritum hominū bimēstris & trimēstris existens, Deus haudquaquē est. Neq; Maria in Dei genitricem appellandā esse, impius heresiarcha latrauit. Neq; fas, credere illum Deum, qui pependit in cruce, qui mortuus est. Interim uerbi Dei subsistentiam cōfitebatur, & CHRISTO pro merito collatā esse diuinitatem. De quo Historia tripartita & Nicephorus meminerunt, & multa in scriptis Cyrilli extant. Eodem Theodosio imperante anno ccccxlviij contraria hæresis oborta est auctore Eutyche archimādrīta, seu abbate Cōstantinopolitano, cui fauit Theodosius, ut fuit magnæ leuitatis, qui Nestoriū cum libris suis penitus extirpandum uoluit. Confudit autem Eutyches duas naturas in CHRISTO, & permiscuit, ut humanam detraheret, diuinam duntaxat reliquam faceret. De quo Vigilius copiose scribit.

Ex ea uerō Eutychetis uesana doctrinæ progenita est Monothelitarū hæresis, quæ Christo unam tantū uoluntatem, nempe diuinam tribuebat, adeoq; uerborum prestigijs humanitate spoliabat. Quo errore implicitus fuit etiam Heraclius imperator, per Cyrum & Pyrrhum episcopos.

Quæ impia doctrina imperatoris & procerū ecclesiasticorum auctoritate iam confirmata in populo Christiano, unā cum superstitiosa cultura diuorum, & in primis uirginis Mariæ matris Domini, uenerationeq; imaginū, non parū iuuerunt sacrilegā dogmata Machumetis & sociorū eius, aduersum CHRISTI Seruatoris diuinitatē, & sacerrimū trinitatis mysteriū, & colorē aliquē uerisimilitudinis apud rudes homines adhibuerunt, simulq; totum populū Christianū idolatriæ suspectū reddiderunt. Id quod animaduertere licet in aliquot locis Alcorani. Quum enim Monothelitæ CHRISTO adimerent uoluntatē humanam, nec cōcederent ueri hominis perfectā naturā: Machumet cōtrā probat fuisse hominem, quippe qui comederit & biberit, & reliqua cum hominibus communia habuerit. Sicut & Esaias adstruit Messia humanitatem perfectam, loquens de Emanuele, quod butyrū & mel comedit: hoc est, ritu infantū alendus sit. Deinde cum diuā Virgine cōstaret colī a multis Christianis superstitiosus, ut hodie quoq; sit, dum eius opem superstitiosi implorant, reginam cœli, & stellam maris, spem & uitā suam appellantes: Hinc inuehitur in Christianos Machumet, quod tres deos colant, patrem, & matrem, & filiū: ad hæc simulacra, quæ nec uideant, nec audiant, nec iuuare aut obesse possint, uenerentur. Et crebro ingeminat, unū esse deum, erroneos autē ei confortes adiungere: quæ summa impietas sit.

Hæreticum ē.

Expositis ergo rationibus, quæ planē ostendunt, neq; Dei gloriam obscurare, neq; moribus & doctrinæ Christianæ, neq; ullo pacto ecclesiā labefacere, quod Machumetis doctrina & res gestæ iterum ex typographica officina prodeunt in manus studiosorū: paucis iam, Patres & domini reuerēdissimi, perstringā utilitates aliquot redituras ad lectorem attentum, & cum iudicio in libris alienæ religionis uersantē: (quod ubiq; facere conuenit, etiā in ecclesiæ doctoribus) ut nemo nō cernat, in hac editione nullū piaculū, aut scelus aut errorē admissum esse.

Primum enim, uix ullum scriptum extat, aut memoria rei gestæ, ubi cernantur euidentius horrenda iudicia Dei aduersum eos homines, qui reuelatam sibi ueritatem nō habent in precio, ut fiant salui: plurisq; faciunt uoluptates corporis, & diuitias, & alia quæ caro inimica spiritui expetit. Qui turpissima ingratitude sua Deum clementē prouocant, ut sua gratia & cœlesti custodia destitutos permittat ludibrijs Satanæ, & nunciorum eius uersutix atq; deceptionibus, ut

mente capti mendacio palpabili credant, & clarissimam ueritatem respuant, sub specie pietatis etiam flagitia magna perpetrantes. Arabia namque, in qua Machumetica hæresis edita primùm adoleuit, ac fota est, deinde collectis uiribus in alias regiones irrumpens, populos à CHRISTO Seruatore abduxit, quàm ornatos doctrina & pietate olim Episcopos habuit. Quàm florentes & optimè institutæ in ea fuerunt ecclesiæ? Quàm copiose lux Euangelij sese diffuderat in eo populo? Cuius nominatim etiam Spiritus sanctus in prophetis meminit, quum sermo sit de uocatione gentium ad regnum CHRISTI. uelut Psalmo septuagesimoprimo: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et iterum: Viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipse semper, tota die benedicentei. Et Esaiæ capite sexagesimo, ubi sub nomine Hierusalem sermo est de CHRISTI ecclesia ex Iudæis & gentibus congreganda: Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Ephai. Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes, & reliqua. Verùm episcopis ad priuatæ rei studium conuersis, & negligentibus suum munus; Principibus quoque magis incumbentibus expilatio ni plebis, quàm studio tuendi & conseruandi ueram religionem in populis creditis à Domino Deo suæ fidei, persequētibus insuper studiosos synceræ pietatis (ut fecit Imperator Valens, Arriana impietate deprauatus: & episcopus Lucius, eiusdem hæreseos sectator) plebs misera, uelut ouicularum grex pastore destitutus, abiit in diuersas opiniones, & secuta est affectus suos pecunios, ut omnes homines natura sunt procliuēs ad malum, & semper indigent habentis, ut in uis Domini rectà progrediantur.

Hinc cœpit res Christiana inclinare ad occasum apud Arabes, ut paulatim ecclesiastica disciplina & CHRISTI noticia exolescerent, & diuinæ scripturæ nomina, & umbra quædam tenuis relinqueretur. Simul etiam liberalis educatio iuuentutis, & artes bonæ expirarunt. Ut horrida barbaries tandem, & densa ignorãtia omnium rerum bonarum, planum aditum præberent principi tenebrarum, eiusq; legatis artificio decipiendi egregiè instructis, omnia transigendi pro sua pessima libidine in populo infelici. Quocirca eximium organum Satanæ Machumet, adiuuantibus duobus hæreticis profugis, & duobus apostatis Iudæis per doctrinam stolidam, impiam, furiosam, sibi contradicentem in plurimis dogmatibus, quas tamen sutelas oracula Dei, eaq; per Gabrielem cœlitus delata asserere nihil ueritus est, Arabes primùm, & alios deinde populos Satanæ laqueis ita innexuit, ut pro superstitione & uanis nanijs nihil facere aut pati, non denique mortem occumbere recuset: sempiternam autem ueritatem, & ueram unius Dei religionem aspernentur, oderint, omni genere malorum persequantur. Quem ista propius intuentem in Alcorano, & perpendentem, non horror, non ingens dolor inuadat? non metus iudiciorum Dei concutiat? non cura salutis suæ tangat ac moueat, ut ardentius oret, Deoq; maiorem gratitudinem exhibere studeat, pro summo & inestimabili bono reuelatæ ueritatis salutiferæ per Domini gratiam? Cui non ueternus excutiatur & segnities in operibus diuinis, ut uerbum Dei meditetur die ac nocte, id que sancta uita exprimat, & alijs monitor, hortator, impulsor sedulus instet, ne per negligentiam & cōtemptum rerum diuinarum in illud barathrum ignorantia & impietatis & perditionis præcipitentur?

Deinde magnum est operæ precium cognouisse miseram conditionem & infelicem statum eorum, qui à Turcis abducuntur in seruitutem. Quæ res non

ex

ex decerptis particulis doctrinae Machumeticae probe cognosci potest: sed perspecta tota Machumetis doctrina ex ipsius Alcorano, quo religio & politia, & omnia Turcarum negotia reguntur, tum demum licebit aestimare, in qualem dominatum trahantur captiui Christiani, in quam uesanum & perplexum doctrinae genus, in quam perversam religionem. Graue quidem est spoliari facultatibus, abduci a patria, rapti a parentibus, uxore, liberis, & charissimis hominibus; adigi ad immoderatos labores, maligne pasci, flagris caedi, ferre multa indigna. Sed haec leuia sunt praeter illis, quae animo perpetienda sunt.

Quid enim acerbius queat accidere homini uel mediocri pietate imbuto, quam priuatum solatio Euangelicae praedicationis, audire inauspicatas fabulas doctrinae Machumeticae: spoliatum sacris & rei diuinae exercitio, spectare instituta prophana, eaque laudibus ad caelos euehi cum eleuatione Christianae religionis: sollicitari denique modis omnibus ad abominabiles & letiferas nugae. Hic dolores & acerbissimi cruciatus animo pio infliguntur; hic tenduntur laquei conscientiarum, hic pericula urgent, hic grauissimae tentationes circumstant hominem. Quam sane conditionem uiuendi, uel potius seruiendi inter Turcas, qui non reformidat, securus indulget affectibus, neque dolet uicem fratrum Christianorum, qui iam sunt in eam sortem pertracti, aut periclitantur, ut breui deueniant in Turcicam seruitutem: eum existimo mente ac sensu carere humano, & quouis trunco ac lapide stupidiorem esse.

Veteres certe Christiani periculosissimam uitae rationem sub infidelibus principibus & populis intelligentes, inter praecipua pietatis opera posuerunt redemptionem captiuorum, & liberaliter tum priuatas opes tum ecclesiasticas erogarunt ad liberandos homines, quos Persae, Parthi, Gothi, Vandali, & alij pagani ceperant. Ad eandem pietatem extimulabit cognitio doctrinae Machumeticae homines, qui modo non sunt profligata mente, ut emendatione uitae, studio innocentiae & bonorum operum, consilio prudenti, orationibus pijs prouideant, ne in eam miseriam adducantur: fratres etiam, qui tyrannide hostium impiorum premuntur, iuuent precibus apud Deum, & omnibus facultatibus. Denique supplicent pro persecutoribus, ut pater misericordiarum dignetur eis bonam mentem reddere, ac errorum nebulis sublatis infundere ueritatis lucem, quo a laqueis diaboli erepti, desinant CHRISTI gloriae, quantum in se est, obistere, & eius cultores ad defectionem atque perfidiam extremam trahere.

Praeterea collatio Alcorani ad scripturas diuinas aptissima est, quae dignitatem, excellentiam, maiestatem doctrinae Christianae illustret, hominumque errores & corrupta iudicia corripiat: quorum pars fastidit canonicam & orthodoxam doctrinam, pars iniquissimè se admoneri uerbo Dei: alij, quorum praecipue interest curare, ut in Ecclesia per idoneos ministros Christiana doctrina proponatur, & scholae sint rectè institutae, negligunt sibi diuinitus iniunctum munus. Est enim in sanctis scripturis ueteris ac noui Testamenti, solida ubique ueritas: in Alcorano scatent absurda mendacia. In sanctis scripturis omnia sibi consentiunt, etiam diuerso tempore scripta: in confuso Alcorano Machumet cum pauculis adiutoribus non potuerunt sibi constare, quin crebras ponerent antilogias, & enunciata ex diametro pugnantia. Sacrae litterae sequuntur naturam & optimam rationem dicendi, ut omnia sint plana, simplicia,

simplicitate, fidei & charitatis rectissime normæ quadrantia: in Alcorano sine ordine res congeruntur, omniaque sparguntur confuse atque perturbate, ut quædam Labyrintho inexplicabiliora sint, etiam confessione illorum qui exercitati sunt in doctrina Machumetis. Nulla prope argumenti explicatio ritè confecta inest, nullus lepos aut suauitas orationis, quæ lectorem detinere possit, unico rhythmo excepto, ob quem Saraceni Alcoranum mirificè prædicant. Utque semel dicam, Scriptura oracularis aurum & argentum septies purgatum, & triticum purgatissimum, & lux clarissima existit: doctrina Machumetis scoria, & inanes paleæ, & densissima tenebræ iudicari debet.

In doctrina CHRISTI apparet, quod pollicetur, iugum suauis, & onus leue: in Alcorani codice iugum durum & insuaue, & onera difficillima: quatumuis Machumet promittat se religionis rationem faciliorem attulisse, uideaturque uiribus hominis tribuere salutis æternæ adeptionem. Cur igitur tam molestum est professis CHRISTVM, eius doctrinam auscultare: quum Machumetistas non pigeat, gnaros literarum, quotidie tempus aliquantum lectioni Alcorani tribuere? Quanta reprehensione digni sunt literarum studiosi, qui nugis ineptissimis sæpe delectantur, & in eis bonam partem uitæ conterunt, sacras autem literas fastidiosè relinquunt, aut summo cum tædio legunt: quum Alcoran inter Machumetanæ philosophiæ studiosos statim horis, utque uocant, canonicis, perlegatur singulis mensibus. Cur in proceribus Christianis tam leuis est cura, ut doctrina pietatis per idoneos uiros colatur sedulo & dextrè in Ecclesia: ut scholis præficiantur magistri sanctis moribus, & eruditione minime uulgari præditi, qui iuuentutem rectè instituant ad pietatem, & prudentiam, & eloquendi facultatè, unde re ipsi suppetant, qui eam feliciter gubernare possint: ut rebus tam necessarijs, & sine quibus nullo pacto incolumis potest quæcunque ciuitas consistere, legitima portio ecclesiasticarum opum impendatur: ut de priuatis hic taceam. Si quidè Alcorano docendo magnifica gymnasia destinata sunt, & opes ingentes, quibus ingenia excitent, foueantque tam qui docent, quam qui discunt perbenigne. Cæterum Alcorano reguntur non tantum caremoniæ, & religionem spectantia, uerumetiam politica tam in castris quam domi. Unde nomophylaces, qui hodie Turcarum dialecto uocantur Iescherschadij, potestatem habent retractandi sententijs per imperatorem latis, si legibus Machumetis repugnent. Quæ autem hodie in populo Christiano doctrinæ cœlestis reuerentiæ? Vulgares homines admoneri se, & uitia sua carpi non ferunt æquo animo, sed recalci-trant undique, dicentes se nolle regi à sacerdotibus. Magistratus autem tantum non crimen læsæ maiestatis interpretantur, si acta eorum aliquando sacræ doctrinæ pugnantia redarguantur Dei uerbo. Quæ ingratitude & peruersitas magnum profectò malum dabunt, nisi corrigantur.

Ad hæc perspectus Alcoran mirificè monstrat, quàm faciant imprudenter isti magistratus, qui prohibendo Euangelij prædicationem, conantur ueterem (ut aiunt) fidem retinere, & confirmare suam potestatem uel tyrannidem, & prohibere motus atque nouationes rerum. Quo facto, isti sibi & subdito populo pessimè consulunt. Quandoquidem illud plurimum iuuit conatus Machumetis, quia reperit in Arabia populum barbarum, & stupidum, sine cognitione rerum, sine doctrina cœlesti: qui nomina dumtaxat euangelij & ueteris testamenti haberet, ac tenuè noticiam Christi. Nam per inuita restitit populus Machumetis & discipulorum eius doctrinæ ijs rationibus friuolis, quæ in ore uulgi carentis solida gratiæ & fidei doctrina hodie que audiuntur: Maiores nostri uixerunt, & mortui sunt in hac religione: quapropter & nos eam retinebimus
 .pertina-

pertinaciter. Principes nostri sic tradiderunt, sic uitæ exemplo præeunt: qui nobis sequendi sunt. Machumet homo est nulla re insigni cõmendatus, nec edit miracula, nec ei adhærent homines nobiles & potentiores, sed infimæ sortis & quasi colluuius hominũ: cur igitur fidem illi adhiberemus, & in partes eius descendere remus? Verum eas obiectiones, & similes, facillimum fuit Machumeti soluere, quemadmodum in Alcorano cernitur. Et quia populus Arabicus non fuit certis ac solidis sententijs diuinæ scripturæ uelut anchoris confirmatus, aduersum fluctus aduersariæ potestatis, haudquaquẽ in certamine quod nõ tantum aduersus carnem & sanguinẽ, sed magis aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores harum tenebrarũ, contra spiritualia nequiciæ in cœlestibus fuit, sine armatura Dei perstitit, sed palearũ ritu uentis impiæ doctrinæ abrepti sunt. Quum enim Machumet cum suis discipulis aliquãdiu subintrando ædes, quæ fuisset sectatores, consili iam partibus suis auctis, in apertum protulerunt monstrum adulterum: quumq; pars populi induisset persuasionem, quod Machumet ueritatem traderet, pars simularet uel ob temporariũ commodum, uel ex metu periculorũ, obtinuit in uulgo Arabico imperiũ Machumet, principesq; oppressi & extincti sunt, quorũ culpa infelix populus pseudoprophetis obiectus est. Habet etiam ætas nostra exemplum recens & uiuidum in regno Monasteriensi anabaptistarum. Quod nisi diuina providentia, & principum quorundam atq; uirorum optimorum, qui CHRISTI Euangelio gaudent, opera fuisset destructum, staret hodie in media Germania regnum per omnia simile Machumetico in Arabia, quod se per temporis interualla diffudit in omnes habitati orbis partes.

Iam uerò quem non seculum hoc turbatissimũ excitet, ut pericula, quæ undiq; nobis imminet, circumspiciat, quando res Christiana & Turcarũ inter se confligunt atq; permixtae sunt, ut aliq; cum Turcis foedus habeant, aliq; bella gerant, fiantq; incursiones hostium propè quotidianæ, quibus fratres ab oculis nostris abducuntur. Quidq; de nobis statuerit Dominus, ignoratur, quũ sint omnes ordines Christiani populi multis & magnis uitijs deprauati, & parua cogitatio de uita emendanda. Quare mihi uidetur hoc tempore lectio Alcorani nõ modo utilis, uerum etiam necessaria, ut melius ad omnem fortunam nos parare atq; instruere possimus. Siue enim abundũ nobis in captiuitatem sit, quod Deus auertat, siue in patria diutius uiuere permittatur, summo opere cõducat inspexisse in authentico libro Turcarum, quibus rationibus nitatur ipsorum religio, & quibus oppugnent fidem Christianam: simulq; præparatas habere sententijs uerissimas ex diuinis scripturis primũ, deinde ex hostium scriptis argumenta, quibus uelut suo gladio iugulentur. Nam in seruitutem abducti, & cauere sibi melius poterunt, ut qui præternauigant periculosa loca maris, antea de periculis admoniti: & magnã facultatem habebant insinuandi CHRISTVM idoneis hominibus. Quibus autem concedetur patria frui, occasione reperta, & quasi ostio aperto, uel scriptis, uel etiã uia uoce tum Christianis captis, tum uictoribus uia salutis commodè indicare studebunt, institutis in hoc uiris, qui linguarum habeant peritiã, per quas intercedere possit commercium. Quæ cogitatio fortasse uidebitur aliquibus superuacanea & stulta, quod prædicaturus CHRISTVM inter Machumetistas uitæ periculum aditurus sit, neq; ullum hominem adducturus Ecclesiæ: quandoquidem in superstitione sua obstinati, non ferant sermonem contradicentem Alcorano. Equidem, licet studium erudiendi alienos à Christo, & linguas primarias ad hoc negotium accommodandi, post concilium Basiliense totum deferuit, multis rationibus in bonam spem erigor, si res diuina primũ domi rectè constituatur, deinde sancti conatus in timore Domini

Domini

Domini & prudenter ad infideles lucrificandos Christo extendantur, non parum effectum iri. Tantum experiri iuuat, Dominusq; dabit successum.

Est & illa nō parua utilitas ex lectione Alcorani, quōd inde capi possunt exhortationes & castigationes, exēplo prophetarum & apostolorum, & CHRISTI Seruatoris, qui exterorum dicta & facta in loco adhibuerunt, quibus Christiani extimulentur ad officiū, ut uerbi gratia, quum uideamus aliquos Epicureos uel porcos magis uiuere, ut appareat eos futurū seculum non credere: an non acres correptiones erunt in eos, si obijciatur, quoties, quā uehementer in Alcorano futura uita per suasio inculcetur? Grauis etiam obiurgatio est, Christianos in uol-
tos imagines ad religionis cultum adhibere, & dios inuocare: quae tamen Machumet, tenebricosae doctrinae magister, cauenda & fugienda esse rationibus solidis euincit.

Deniq; in doctrina Machumetis liquidissime spectare licet, quā uana & inefficacia sint argumenta, quibus aliqui mentium deceptores Christiano populo falsa dogmata uendunt, & fucant, & defendunt. Non uerentur enim seductores sua commenta dicere uerbum Dei, nixa esse diuinis scripturis: id quod & Machumet fecit. Verū quum pollicitationes magnificae reuocantur ad sacram scripturā, deprehenduntur uerbo Dei pugnare, & sententiae spiritus sancti maligne in alienum sensum detortae. Diu (inquiunt) durauit illa doctrina, ideo uera est, & recta, & salutaris. Atqui praescriptio DCCC annorū minime patrocina-
tur falsae & impiae doctrinae Machumetis. Allegant & multitudinem adhaerentium, & potentiam, & sanctimoniam. Verū orbis maxima pars regitur Alcorano & potentissima in mundo: an propterea statim est integra & sincera doctrina illius? Ea est etiam sacerdotū & monachorū exquisita species sanctae uitae, ut nihil absolutius dici possit. Vulgi autē sanctimonia longe superat minoritarū & car-
tusianorum obseruantias. Non tamen ex hominibus fides aestimanda est, sed ex religione seu uera seu falsa homines, sine cultores Dei, an minus. Quōd si diuitiae, honos, uictoriae, fortunae successus, aliaq; pertinentia ad felicitatem temporariam alicui religioni bonitatem addunt, aut ueritatem, nulla est cum Machumetica religione cōparanda, cui haec copiosissime suppetunt. Sed ratio ista longissime fallit, ut nisi Turcae aliq; sectatores Machumetis a suo duce ad Christum transeant, aeternae damnationi adiudicati sint.

Postremo quaestio nobilissima de Antichristo inter theologos, & in quam merito incumbunt omnes pij, explicari non potest, nisi perspectio Alcorano. Quum enim aliquot eruditi homines nostri aui, & qui ante annos ducentos scripserunt, Machumetem caput & sectae ipsius totum (ut ita dicam) corpus Antichristū dicant, de quo Daniel, Ezechiel, Ioannes in Apocalypsi uaticinati sunt, nihil hac de re poterit exacte constitui, nisi uniuersam Machumetis doctrinā & instituta ex ipsius organo cognita, cum prophetijs conferamus. Tum enim de-
mum licebit certum aliquid colligere, an sectam Arabicam cum partibus omnibus pro Antichristo accipiamus: an alium peruestigemus, qui iam uenerit, aut uenturus expectetur.

Et quia mentio Antichristi facta est, peto, Viri ornatissimi, ut concedatur mihi paulisper, ex quo planissime poterit perspicui, quōd editio Alcorani ecclesiae Christi nō pericula struit, sed periculorū indicium facit: nō laedit, sed iuuat: quodq; priuato affectu aliquo ducuntur, qui factum nostrum damnant. Ponamus enim, Antichristum (quem ueteres aliquot theologo tradiderunt annis tantum tribus & sex mensibus ecclesiam persecuturū, & in templo Hierosolymitano sessurum esse tanquam Deum) iam in Babylone, aut ulterius etiā in India, docere impie-
tatem

tatem & omnem nequitiam, aliosq; in sectam suam adducere persuasionibus falsis, alios promissis, alios terrore atq; supplicijs: agere etiam iniustissimè, turpiter, nefariè, immaniter: ut omnis malicia & nequities, & diabolicæ operationes Antichristum obsident. Afferat autem ad nos uir cui meritò fides non denegetur, eius uniuersam doctrinam & facta plenissimè descripta. Non ne typographi certatim eum librum in omnes linguas translatum citò spargerent per omnes nationes: Nec quisq; cordatus & æqui iudicij homo reprehenderet eorum factum, sed laudarent omnes boni & sapientes, quod sua diligentia effecerint, ut homines impendentium malorum præmoniti sese præparent, quo per Dei gratiam in tentatione subsistere possint. Et quod peccatum in editione Alcorani, quo religio & leges Turcarum continentur, nec non aliorum librorum spectatae fidei, quæ res Turcarum docent, admissum est, quum Turcæ ritu Antichristiano iam grassentur, & uicinos fratres atque fidei consortes immaniter affligant, uideanturq; propè in foribus nostris consistere: cur non potius fauorem quam odium experimur, qui curauimus edilibros tempestati nostræ maximè accommodos: cur non laudem magis quam uituperationem reportamus, qui prodesse uoluimus cunctis, nemini obesse?

Verumenimvero, Domini & patres colendissimi, religione, sanctimonia, eruditione, sapientia ornatissimi uiri, quum pateat, libros ethnicorum, Iudæorum, libros etiam curiosis & superstitiosis & maleficis artibus refertos imprimi, nulla id lege prohibente, nullo id sapiente uiro improbante, in quibus non minus est prophanæ & impiæ doctrinæ, quam in Machumeticis libris: quum theologia, ut aliæ scientiæ, non modò religionem ueram tradere, sed etiam contraria illi cognoscere & iudicare soleat: quum expositio doctrinæ Machumetis & rerum gestarum, pars sit historiae, & quidem ecclesiastica quæ dignissima lectu iudicatur ab omnibus sano iudicio præditis: quum antesignani fidei orthodoxæ & catholice, fraudes hæreticorum in lucem, & quasi ad ecclesiæ tribunalia protrahere studuerint: quum ante inuentam typographiam editus sit olim Alcoran, & in bibliothecas diffusus, extentq; in scriptis excellentium uirorum in ecclesia, quæ in Alcorano sunt maximè prophanæ: quum lectione Alcorani afferre multiplicem fructum ostenderit: Nihil dubito, uos editionem istam probare, neq; ullum prudentem hominem re diligentius perpensa damnaturum. Nam de calumniatoribus, quibus nihil ita rectè, sincere, pieq; factum est, ut non machinentur inde negocium bonis utris facessere, minus curandum uidetur. Quos auctoritate uestra, & studio erga eos qui ecclesiam Domini pro sua uiriliter iuuare & amplificare cupiunt, à fortunis & fama nostra repellatis.

APOLOGIAE THEODORI
Bibliandri pro Alcorani editione
FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.